

Facit

sid 3

1. Vi behöver samarbeta för att tillverka mat, bygga hus och tillverka kläder, skydda oss mot hot som stölder, våld och krig, och ta hand om barn, gamla och sjuka.
2. Dels arv, men även miljön genom dina erfarenheter du får i livet.
3. Det är din självbild, alltså din egen uppfattning om vem du är.
4. Människor i sin omgivning.
5. Läraren rättar.
6. Läraren rättar.
7. Det biologiska könet bestäms av gener, medan det mentala könet bestäms av om du känner dig som pojke eller flicka.
8. Med genus menas olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.

sid 5

1. Jämlikheten mellan kvinnor och män.
2. Kvinnor i Sverige har ofta sämre betalt än män för samma arbete. Tittar man på näringslivet är det fortfarande få chefer som är kvinnor. När det gäller ansvar för hem och barn, visar det sig att det är fortfarande kvinnor, som stannar hemma med barnen när de är små. Dessutom gör kvinnor mer av arbetet i hemmet, än vad män gör.
3. Läraren rättar.
4. Personer som blir tillsammans med personer av motsatt kön.
5. Personer som blir tillsammans med personer av samma kön.
6. Personer som gillar både killar och tjejer.
7. Det är en förkortning för homosexuell, bisexuell, transperson och queer.
8. Läraren rättar.
9. Som en symbol för att visa mångfald och öppenhet och respekt mot olika sexuella läggningar.

sid 8

1. Läraren rättar.
2. Att man har bra bostäder, mat, arbete och sjukvård, samt demokratiska rättigheter och jämställdhet.
3. Kvinnors och mäns medellivslängd har ökat till det dubbla under 200 år.
4. Det beror på att under en längre tid, har det funnits god tillgång till sjukvård och utbildning.
5. Då började människor att flytta från landsbygden in till städerna, där de kunde få jobb i fabrikena.
6. Det är när människor flyttar från landsbygden till städerna.
7. Små orter har blivit tvungna att lägga ner mataffärer, skolor och sjukvård. Transporter med buss och tåg går också mer sällan.
8. Nordamerika
9. Människor flyttar för att de ska få ett bättre liv.

sid 12

1. Endast män med hög inkomst.
2. Då bestämde deras män över de gifta kvinnorna.
3. De tyckte att de levde i ett orättvist samhälle och hade en vilja att förändra landet de levde i.
4. Arbetarrörelsen, kvinnorrörelsen, frikyrkorörelsen.
5. Att döttrar skulle ärva lika mycket som sina bröder.
6. Eftersom män blev myndiga redan vid 21 år. Dessutom blev en kvinna som gifte sig omyndig igen.
7. År 1921
8. Att man får ha vilken religion som man själv vill.
9. Det är utkantsområden i svenska städer där det under senare år har varit en hel del bråk.
10. Människor från andra länder som har kommit till Sverige och haft svårt att komma in i det svenska samhället.
11. Att man har en negativ inställning, som bygger på vad man tror om något, snarare än vad man vet om något.
12. Läraren rättar.

sid 15

1. Det är olika slags apparater och system, som kan förmedla information av något slag.
2. Exempel på medier är tv, radio, telefon, tidningar och internet.
3. Massmedier kan sprida information till massor av människor och kan nå många människor ungefär samtidigt.
4. Exempel på massmedier är websidor på internet, dagstidningar, tv och radio. Även böcker, filmer och skivor räknas hit.
5. Skillnaden är att på sociala medier kan människor kommunicera direkt med varandra, genom till exempel text, bild eller ljud. Det kan man inte med massmedier.
6. Facebook, Twitter, Instagram och YouTube.
7. Det är ett nytt sätt att nå ut med reklam.
8. Mediernas uppgift är att ge information, att granska och att underhålla.
9. Att man inte för fram egna åsikter eller tar ställning i någon fråga.
10. Det betyder att man beställer tidningen och betalar i förväg, så får man hem tidningen i brevlådan.
11. Utgivningen av tryckta tidningar har minskat. Istället har användandet av nättidningar ökat.

sid 18

1. Det är företag, som samlar in och säljer nyheter vidare till olika massmedier.
2. Utrikeskorrespondenter
3. Om man skriver om sport och kultur, eller tidningens ledare.
4. Genom annonser, prenumerationer och mediestöd.
5. Att tidningar får ekonomiskt stöd från staten.
6. Public service och reklamkanaler.
7. Public service-avgift
8. Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion.
9. Genom att sända reklam.
10. De visar helst program som lockar många tittare, för då får de stora reklamintäkter.
11. Mot en kostnad erbjuder då olika företag onlinetjänster. Tittarna behöver då själv inte ladda ner något. Dessutom kan man som tittare själv välja när man vill se ett program genom att streama programmen.
12. Netflix, HBO Nordic, Viaplay, C More och SVT Play.

sid 21

1. Medier ger oss information om vad som händer i samhället. Utan information blir det ingen demokrati.
2. Att massmedier är den tredje statsmakten, innebär då att massmedier är den tredje viktigaste makten i ett demokratiskt samhälle.
3. Massmediers uppgift blir då att granska de två första statsmakterna, riksdagen och regeringen.
4. Tryckfrihetsförordningen
5. Yttrandefrihetsgrundlagen
6. Man ska undvika att skriva ut namn på personer, som är misstänkta för brott, men inte är dömda. Man bör även vara försiktig med bilder, som kan kränka en person.
7. MO utreder anmälningar från personer som känner sig illa behandlade av medier.
8. Några är falska nyheter, konflikter och polarisering, nätmobbning och filterbubblor.
9. Läraren rättar.
10. Läraren rättar.

sid 24

1. Regler är ofta i sporter och idrotter. Lagar är ungefär som regler som alla måste följa.
2. Man måste ha belysning på vår cykel. Bilar måste släppa fram fotgängare på övergångsställen och du måste gå i skolan.
3. Vi får till exempel inte stjäla andras saker. Vi får inte köra bil mot rött ljus. Vi får inte slå sönder fönsterrutor.
4. Vi måste ha belysning på vår cykel. Bilar måste släppa fram fotgängare på övergångsställen och du måste gå i skolan.
5. Riksdagen
6. Alla Sveriges lagar finns samlade här.
7. I den boken finns ungefär 3 000 av Sveriges alla lagar samlade.
8. Stöld och inbrott

9. Att någon förolämpar eller pratar illa om en annan person.
10. Då kan det handla om att bedragaren köper saker med någon annans kontokort. Eller att en bedragare försöker lura av någon koden till ett bankkonto, för att sedan komma åt pengarna på kontot.
11. Det är ett brott när vuxna försöker ta kontakt med barn och ungdomar på nätet, för att träffa dem och begå sexualbrott.
12. en liten grupp kriminella personer
13. En grupp kriminella som håller på med smuggling av narkotika och alkohol, men även prostitution och människosmuggling.

sid 27

1. polisen
2. åklagaren
3. tilltalad
4. domare
5. målsägare
6. vittne
7. försvarsadvokat
8. Personen ljuger under rättegången.
9. Den anklagade personen förklaras skyldig.
10. Fängelse och böter
11. 18 år
12. Det betyder att man betalar en viss summa pengar till staten.
13. Det innebär att man döms till en påföljd, men den skjuts upp. Om man inte begår fler brott under två år, tas påföljden bort.
14. Det innebär att den dömda får en övervakare, som ska hjälpa och stötta honom eller henne att leva ett lagligt liv.
15. Det innebär att man får utföra ett arbete i samhället, men utan lön.
16. Läraren rättar.
17. Det betyder att brottet prövas igen i en ny rättegång

sid 31

1. Till exempel hur du, din familj, din kommun, Sverige och hela världen hushållar med pengar och värdesaker.
2. Privatekonomi, företagsekonomi, nationalekonomi (samhällsekonomi) och den globala ekonomin.
3. Den handlar om din och din familjs ekonomi, till exempel inkomster, lön, lån, bidrag och utgifter.
4. Den handlar om hur man driver ett företag och sköter sina inkomster och kostnader, men även hur man beräknar vinst och förlust, samt sköter marknadsföring.
5. Det är den ekonomi som berör hela samhället.
6. Lön, bidrag, lån, och ersättningar.
7. Bostad, mat, kläder, resor och fritid.
8. Då skriver man upp alla inkomster och utgifter, som man vet att man har eller ska få.
9. Läraren rättar.
10. Kostnaden för att skicka varor med posten.
11. Sista datum som en faktura ska betalas.

12. Då kan det bli problem med att till exempel teckna mobiltelefon-abonnemang eller låna pengar av en bank.

13. Till sjuk- och hälsovård, socialvård, brandkår, polis, skola och annan utbildning, barnomsorg, barnbidrag, äldreomsorg, försvaret, rättsväsendet, samt till kultur och fritidsverksamheter.

14. Det är nettolön hoplagt med de bidrag man får från staten och kommun.

sid 34

1. Det är produktion eller tillverkning av varor och tjänster, samt hur dessa fördelas mellan människorna i samhället.

2. Företagen hämtar sin arbetskraft från hushållen och det är också hushållen, som med sina inkomster i form av löner och bidrag, köper de varor och tjänster, som företagen erbjuder.

3. Det är alla företag, som tillverkar eller producerar, alla varor och tjänster.

4. Då ägs företaget av medlemmar som bildat en förening.

5. Det är staten, regionerna och kommunen.

6. Genom att hushållen och företag betalar skatter och avgifter.

7. Hushållen får in pengar från två håll. Dels som bidrag från offentlig sektor. Dels som lön från de vuxnas arbetsplats. Hushållen betalar också ut pengar till två håll. Dels som betalning för varor och tjänster till olika företag. Dels som skatt och avgifter till den offentliga sektorn.

8. Med konsumtion menas köp av varor och tjänster.

9. Att privata företag fritt kan tillverka varor och tjänster, utan att staten lägger sig i. Hur mycket varorna kostar, styrs av efterfrågan och utbud på marknaden.

10. Konkurrens kan liknas vid en tävling, där företag tävlar genom att använda pris och kvalitet på sina varor.

11. Då är det bara ett företag, som säljer en viss vara.

12. Det innebär att företagen får köpa och sälja varor rätt så fritt. Men staten och kommuner styr också ekonomin, genom att ta beslut om skatter, lagar och regler.

sid 38

1. Dessa är arbetskraft, råvaror, realkapital och kunskap.

2. Maskiner, verktyg, fabriksbyggnader.

3. Man lägger samman värdet av alla varor och tjänster i ett land under ett år och dividerar med antalet invånare.

4. När ekonomin går bra.

5. När ekonomin går dåligt.

6. När staten i ett land försöker styra ekonomin.

7. Mycket mynt kunde bli tungt att bära med sig.

8. Mynt och sedlar.

9. Värdet av dem visas som siffror på våra bankkonton.

10. De kan flyttas med dator, mobil eller plastkort.

11. Det innebär att våra pengar tappar i värde.

12. Då stiger gärna priserna på varor, vilket leder till att de anställda vill ha högre lön, för att klara prishöjningarna. Det för med sig att företagen höjer priserna ännu mer, för att klara kostnaderna.

13. Räntan på de pengar som banken lånar ut, är högre än på de pengar som banken själv lånar in. Mellanskillnaden blir bankens inkomst.

14. En aktie är en liten del av ett företag, som man kan äga. Aktier kan köpas och säljas till olika värde. Om ett företag går bra stiger aktierna.

sid 42

1. Vi arbetar för att försörja oss, så att vi har råd att köpa mat och betala vår bostad.

2. Jordbruk, skogsbruk och fiske.

3. Det kan vara frisörer, lärare, busschaufförer eller sjuksköterskor.

4. När det sker en förändring av vad människor mest arbetar med.

5. Arbetstagare är anställda och arbetar för en arbetsgivare.

6. Det är en lön som varierar efter vad man presterar.

7. Personer som söker arbete eller arbetar hos någon.

8. De hjälper sina medlemmar att få en så hög lön som möjligt och en så bra arbetsmiljö som det går.

9. Det som fackförbund och arbetsgivare kommer överens om och gäller för en begränsad tid.

10. Strejk och lockout.

11. Det är pengar som de som strejkar eller blir lockoutade kan få i början.

12. Eftersom alla som kommer från ett EU-land har rätt att studera i andra EU-länder.

13. Den som startar ett eget företag.

14. Man behöver pengar och en lokal att vara i. Man kanske även måste köpa in maskiner, samt göra reklam för varan eller tjänsten.

sid 45

1. Enklare jobb som till exempel att sälja majblommor eller jultidningar.

2. 18 år

3. Läraren rättar.

4. Namn, adress, födelsedatum, telefonnummer och e-postadress.

5. Vilka utbildningar du har gått och vilka arbeten du har haft, om du har varit med i någon förening, eller om du har körkort.

6. levnadsbeskrivning

7. Att man är fast anställd.

8. De kan bli socialt isolerade.

9. De som saknar gymnasieutbildning.

10. Flyktingar

11. De försöker hjälpa arbetslösa att hitta ett jobb.

12. Om det går för snabbt, finns det risk att människor blir arbetslösa, eller sjukskrivna för att tempot och kraven ökar.

sid 49

1. Statskicks talar om vem som är statschef i landet.
2. Statschefen är den högsta titeln i ett land.
3. Då är statschefen en kung, drottning eller kejsare.
4. President
5. Då menar man hur ett land styrs.
6. Demokrati och diktatur.
7. Då infördes allmän och lika rösträtt.
8. Vi väljer representanter som ska representera våra åsikter.
9. Folkomröstning
10. Rösträtt, kunna avsätta politiker, majoritetsprincipen när beslut ska fattas, mänskliga rättigheter och rättssäkerhet.
11. en person som har all makt och bestämmer allt i landet.
12. Det betyder att de som bestämmer granskar det som sägs och skrivs.
13. ett parti, en militärjunta, en teokrati och en aristokrati.

sid 53

1. Dessa är arbetskraft, råvaror, realkapital och kunskap.
2. Det var en tid då många människor flyttade från landet till fabriker i städerna och förändringen gjorde att många människor började att fundera på, hur det nya samhället skulle se ut.
3. liberalism, konservatism och socialism
4. fri, bevara, gemensam
5. socialdemokrater och kommunister
6. Läraren rättar.
7. miljöpartiet, vänsterpartiet, sverigedemokraterna, centerpartiet, moderaterna, socialdemokraterna, kristdemokraterna, liberalerna.
8. I det kan man läsa om partiets politik.
9. Partierna till vänster brukar kallas för socialistiska. Partier i mitten och till höger brukar kallas för borgerliga. Ett parti långt till höger kallas konservativt.
10. miljöpartiet, vänsterpartiet, sverigedemokraterna, centerpartiet, moderaterna, socialdemokraterna, kristdemokraterna, liberalerna.

sid 56

1. socialdemokraterna, miljöpartiet och vänsterpartiet.
2. Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna
3. Man är motståndare till EU och invandring.
4. Då beslöt Centerpartiet och Liberalerna att släppa fram en regering, som bestod av Socialdemokraterna och Miljöpartiet.
5. Stefan Löfven
6. Vart fjärde år
7. Val till region- och kommunfullmäktige
8. Vart femte år
9. Då är det mycket valdebatter, samt att man ser valaffischer och valstugor på många platser.

10. Alla svenska medborgare som senast valdagen fyllt 18 år.
11. Där står vart du ska gå och rösta.
12. Man gör tre olika val.
13. Så att ingen ska se hur du röstar.
14. Fyra procent

sid 58

1. Grundlagarna tillsammans med andra lagar.
2. Eftersom de ligger till grund för vår demokrati.
3. Att Sverige ska vara en demokrati och att alla som bor i Sverige har både friheter och rättigheter. Där står också vilka som har rätt att rösta och hur riksdag och regering ska arbeta.
4. Om vem som ska efterträda kungen och bli ny statschef.
5. Att vi får skriva vad vi vill och låta det tryckas i böcker och tidningar.
6. Att vi får säga vad vi tycker och sprida våra åsikter.
7. Ingen får sprida lögn om enskilda personer eller tala illa om en hel folkgrupp. Man får inte heller avslöja något, som kan påverka vårt lands säkerhet.
8. Monarki
9. Att myndigheter stoppar det man vill säga eller skriva.
10. Att representera vårt land
11. Kronprinsessan Victoria och prinsessan Estelle

sid 62

1. Vart fjärde år
2. Platser i riksdagen
3. Ju fler röster ett parti har fått i valet, desto fler platser, mandat, får partiet i riksdagen.
4. Den tidsperiod som alla riksdagsledamöterna är samlade i riksdagen.
5. Den ska stifta lagar. Den ska kontrollera regeringens arbete. Den ska besluta om statens inkomster och utgifter.
6. Proposition
7. Motion
8. Utskott
9. Betänkande
10. Man har en omröstning i riksdagen.
11. Talmannen
12. Diskutera förslag
13. Regeringen
14. Konstitutionsutskottet
15. Om riksdagen tycker att någon i regeringen missköter sitt arbete.
16. Statsbudgeten.

sid 65

1. Det är regeringens uppgift att se till att beslut genomförs.
2. statsministern
3. ministrar
4. departement.
5. utrikesdepartementet, finansdepartementet, utrikesdepartementet och utbildningsdepartementet.
6. Om ett parti, eller flera partier som samarbetar, har mer än hälften av platserna i riksdagen.
7. Om ett parti, eller flera partier som samarbetar, har mindre än hälften av platserna i riksdagen.
8. Regeringen lämnar förslag till riksdagen. Regeringen ser till att beslut som fattas i riksdagen blir genomförda. Regeringen ansvarar i stort för utrikespolitiken. Regeringen leder arbetet i stadsförvaltningen.
9. De ser till att allt fungerar som det ska och hjälper regeringen med att se till att riksdagsbeslut genomförs.
10. Skolverket, Migrationsverket, Skatteverket och Socialstyrelsen.
11. Att se till att staten får in sina skatter, samt polisens verksamhet, länets miljöfrågor, räddningstjänst, kommunikationer och djurvård.

sid 69

1. Landstinget
2. 290 st
3. Kiruna
4. En plats där det bor minst 200 personer.
5. En stad eller tätort, som är huvudort i en kommun.
6. Man har hand om skolor, förskolor, äldreomsorg och socialbidrag. Kommunen bestämmer hur marken ska användas och ser till att det finns bostäder. Man har också hand om räddningstjänsten.
7. Skatter, avgifter och statsbidrag.
8. Kommunstyrelsen
9. Kommunfullmäktige
10. Lämna förslag till kommunfullmäktige om sådant som ska göras i kommunen. Lämna ett budgetförslag till kommunfullmäktige. Kontrollera att de beslut som har tagits i kommunfullmäktige också genomförs.
11. De hjälper till att förbereda olika frågor och ärenden, innan man ska fatta beslut i kommunfullmäktige.
12. Att ansvara för hälsovård, sjukvård och kollektivtrafik.
13. Regionfullmäktige
14. Lämna förslag till regionfullmäktige om sådant som ska göras i regionen. Lämna ett budgetförslag till regionfullmäktige. Kontrollera att de beslut som har tagits i regionfullmäktige också genomförs.